

A photograph of two children, a boy and a girl, in a kitchen. The boy is on the left, looking up at a large head of cabbage being tossed into the air. The girl is in the foreground, looking up at the cabbage with her hands raised. In the background, another person is visible, smiling. The scene is brightly lit, suggesting a clean and active kitchen environment.

Kuntavastuullisen jätehuollon rooli muuttuvassa yhteiskunnassa

LOIMI-HÄMEEN JÄTEHUOLLON VII OMISTAJAPÄIVÄ 1.11.2018, Hiidenlinna, Somero
Riku Eksymä, toimitusjohtaja, riku.eksyma@kivo.fi

1. Suuret trendit – heijastus jätehuoltoon
2. Suomen jätepolitiikka – mihin suuntaan olemme kulkeneet?
3. Euroopan komission suositukset Suomelle

Jätehuolto osa yhteiskuntaa

Ilmastonmuutos - keskeisimpiä yhteiskunnan haasteita, jotta pystytään ylläpitämään nykyisenkaltaista yhteiskuntajärjestystä

Kestävyys - materiaalitehokkuuden, energiatehokkuuden, ekotehokkuuden tulisi enenevässä määrin näkyä toiminnoissa ja yhteiskunnan **kokonaisratkaisui**ssa

Digitalisaatio - tietoon ja tiedon hallintaan perustuvat digitaaliset ratkaisut antavat mahdollisuuksia muodostaa ja optimoida eri toimintoja

Ihmiset - ihmisten arvot, elämäntavat, kulutustottumukset jne. heijastuvat kaikkeen kaikkialla – ratkaisut ovat ihmisten käsissä

Politiikka - poliittisesta toiminnasta maailmanlaajuisesti (myös kansallisesti) tullut lyhytjänteistä, populistista, epävarmaa, epävakaata, monimutkaista ja monitulkintaista – mahdollistaa **irtopisteiden keräämiset ja ”osaoptimoinnit”**

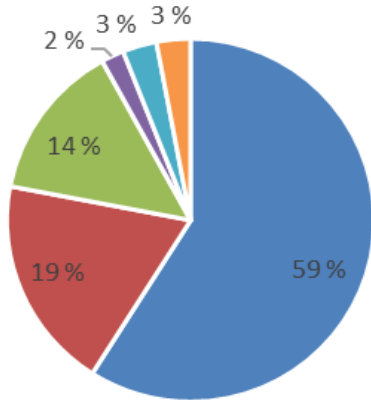
Mielikuvat - yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa asiantuntijuus jää usein taka-alalle mielikuvien hallitessa keskustelua

**Millainen suunta Suomen
jätepolitiikalla ollut?**

Jätteet Suomessa – tonnit ja €

- suhteutus kokonaisuuteen -

- Kaivostoiminta ja louhinta
- Teollisuus
- Maa- ja metsätalous, kalastus
- Rakentaminen
- Energiantuotanto
- Yhdyskuntajäte

Kokonaisjättemäärä noin **100 milj. tonnia**/vuosi

- Elinkeinoelämän jätteet **97 %**
- Yhdyskuntajätteet **n. 3 %** eli n. 2,7 milj.tonnia
 - Kuntien vastuulla 1,5 milj.tonnia
 - Tuottajavastuu (pakkaukset ym.) 650 000 t
 - Elinkeinoelämän vastuulla n. 500 000 t

Kokonaisliikevaihto 2,5 – 3 mrd €

- Yksityisten yritysten osuus n. 2 – 2,5 mrd€
- Kuntien jätelaitosten osuus n. 430 milj. (15-18%)

Viime vuosien suunta

1) Kuntien vastuun rajoittaminen

- Kirjattu suoraan hallitusohjelmaan – kunnan tuottamat palvelutehtävät ”kategorisesti” katsottu huonoksi ilman niiden arviointia (jätehuolto katsottu samankaltaiseksi kuin ateriala-, siivous-, vartiointipalvelut ym. ”tavalliset alat”)

2) Usko markkinavoimiin jätehuollon järjestämiseksi

- EU:n hankintadirektiivin sallimien ulosmyyntirajojen hyödyntämättä jättäminen (direktiivi *mahdollistaisi* mm. kunnan jätelaitoksen tarjota palveluja yksityisille max. 20% liikevaihdosta)
- FIN lähti kategorisesti rajaamaan kaikilta toimialoilta
- Jätelakiin siirtymäaikoja (v. 2029 loppuun 10% => 2030 alusta 5%)

3) Usko mielikuviin, ei faktoihin

Jätehuoltoon luotu mielikuvia, jotka virheellisiä

Mielikuva: Jätehuolto "normaali" markkinatoimiala siinä missä muutkin

⇒ **Ei ole.** Jätehuolto kuuluu kokonaisuutena julkiseen vastuuseen; ympäristönsuojeluun ja ihmisten terveydensuojeluun; ei "valinnanvapausasia"

Mielikuva: "Roskapussilla on arvoa" / "Jäte on arvokas raaka-aine"

⇒ Idealistinen tällä hetkellä. Osalla jätteistä (metallit) on jo arvoa; kierrätysraaka-aineille ei ole syntynyt riittävää "imua"; roskapussin **kuljettaminen** kilpailutusta välttämättä kannattavinta

Mielikuva: Kierrätysaste ei nouse koska kunnat polttavat arvokkaan jätemateriaalin

⇒ Kuntien jätelaitosten tehtävä on kerätä, kuljettaa ja käsitellä asumisessa syntyvät kierrätettäväksi; ongelma on, että **jäte raaka-aineena ei ole haluttua (vielä)**

Mielikuva: Kuntien jätelaitokset vääristävät markkinoita (kilpailuneutraliteetti kärsii)

⇒ Kilpailuviraston raportti 2/2016: ei näyttöä kilpailulain rikkomisista

Mielikuva: Kuntien jätelaitosten markkinaehtoinen toiminta este investoinneille

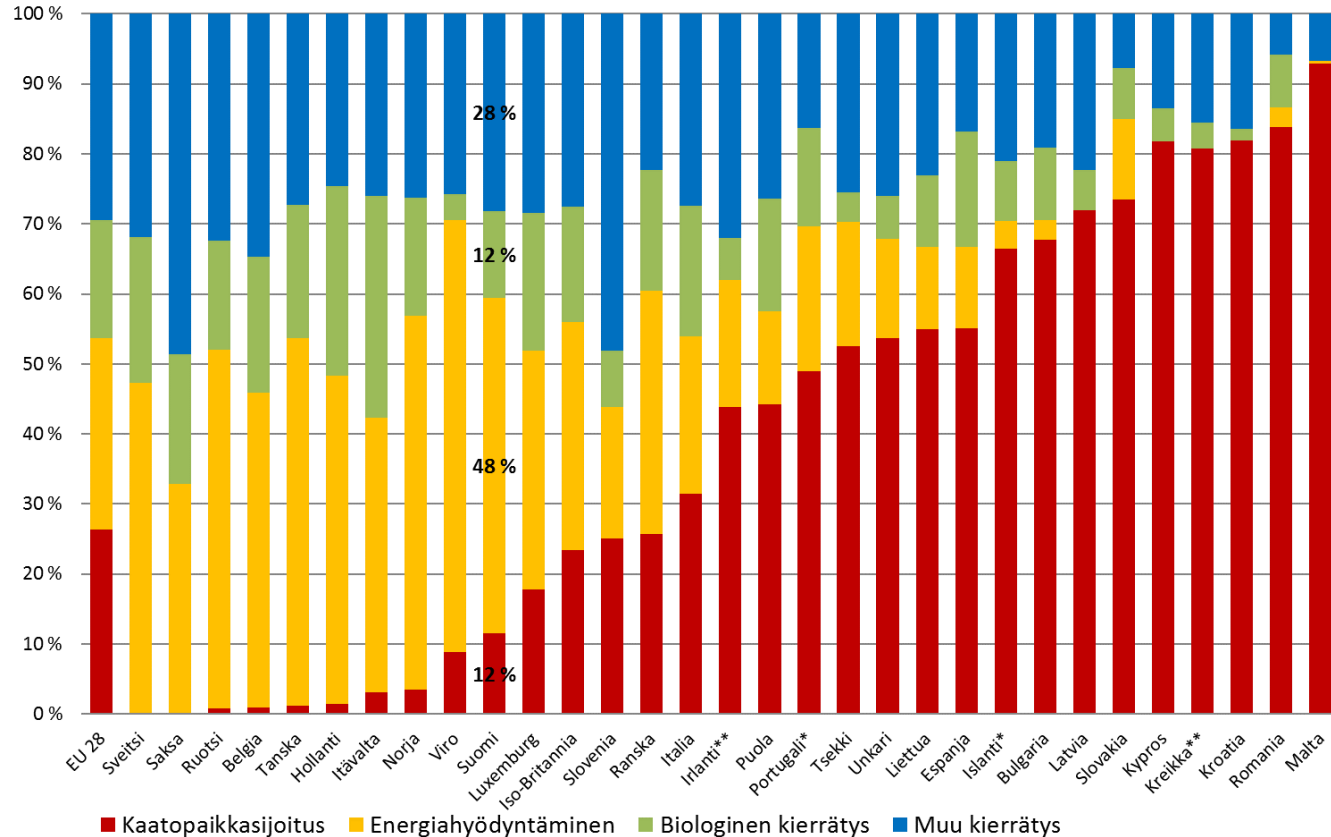
⇒ Yksityinen sektori ei ole ottanut investointiriskiä kun taas kuntien

jätelaitokset ovat olleet siihen velvoitettuja (jätelain mukainen vastuu!)

**Suomi ajautunut läntisen
Euroopan kummajaiseksi
jätehuollon järjestämisessä**

Yhdyskuntajätehuolto EU:ssa 2015

Lähde: Eurostat 2017

* Käytetty vuoden 2014 tietoa 2015 sijaan.

** Käytetty vuoden 2012 tietoa 2015 sijaan.

Eurooppalainen jako

Jätehuollon kehitysmaat:

- Puola
- Espanja
- Slovakia
- Romania
- Portugal
- Malta
- Latvia
- Unkari
- Kreikka
- **Suomi**
- Viro
- Kypros
- Kroatia
- Bulgaria

= Maat, jotka joutuneet Euroopan komission syyniin huonosti kehittyvästä kierrätysasteesta

Jätehuollon mallimaat:

- Saksa
- Ruotsi
- Belgia
- Tanska
- Hollanti
- Itävalta
- Luxemburg
- (Iso-Britannia, Norja, Sveitsi jne.)

= Maat, jotka saavuttavat nykyisen v.2020 kierrätystavoitteen (50 %)

= **yhdistävä tekijä laaja kuntavastuu**

Euroopan komissio on selvityksessään (24.9.2018) listannut mm. seuraavat syyt Suomen heikosta kierrätysasteesta

1. Jatkuva vastuiden ja toimintaympäristön muuttaminen lainsäädännössä
2. Leväperäinen vastuiden määrittely
3. Hyötyjätteiden erilliskeräyksen tehottomuus

1. Jatkuva vastuiden ja toimintaympäristön muuttaminen lainsäädännössä

- Luo toimijoille epävarmuutta
- Lisää investointiriskejä
- Aiheuttaa jätehuollon toteutuksessa hitautta ja tehottomuutta

2. Leväperäinen vastuiden määrittely

- Missään muualla Euroopassa ei ole Suomen kaltaista tilannetta, jossa *kunta voi valita kunnan kilpailuttaman ja kiinteistönhaltijan jätteenkuljetusjärjestelmän välillä.*
- Kaikilla yhdyskuntajätehuollon vastuutoimijoille (kunnat, tuottajayhteisöt, elinkeinoelämä ja jätteentuottajat) on yhteinen, kollektiivinen vastuu kansallisen kierrätystavoitteen toteuttamisesta. Toimii huonosti. ***Jos kaikki vastuussa, ei kukaan ota vastuuta kokonaisuudesta, vaan osaoptimoidaan vain omista lähtökodista.***

3. Hyötyjätteiden erilliskeräyksen tehottomuus

- Suomessa hyötyjätteiden keräyksessä on unohtunut loppuasiakas, asiakaslähtöisyys
(vrt. kimppa ja monilokero tai yhteisastiakeräys esim. pienmetallikeräys, muovipakkaukset ja muu muovi yhdessä)
- Useat eri toimijat keräävät hyötyjätteitä samoilla alueilla
- Pitäisi olla kykyä ylläpitää järkeviä keräysjärjestelmiä
(elinkaariperusteisuus kustannukset ja ympäristövaikutuksen optimoiden)

Ratkaisuehdotuksia

I. Tarvitsemme pidemmän tähtäimen vision

- **Jätehuollon Visio vuoteen 2030**
- Perustaksi vastuullinen kiertotalousajattelu
- Jätehuollon perustuttava – kuten komissio esittää – kuntien laajaan vastuuseen

II. Osaoptimoinneista päästävä eroon – komission selvityksessä ”polku” eteenpäin

1. *Kunnan kilpailuttama jätteenkuljetusjärjestelmä on edellytys jätehuollon kokonaisuuden hallinnalle*
2. Kuntavastuun laajentaminen vähentäisi pirstaloitumista
3. Erilliskeräyksen toteuttamisen vastuiden tiukentaminen ja tarkempi kohdentaminen

1. Kunnan kilpailuttama jätteenkuljetusjärjestelmä – avain jätehuollon kokonaisuuden kehittämiseen

- Lajitteluun kannustavan hinnoittelun mahdollistaminen
- Keräyksen ja kuljetuksen tehostaminen – *”kuntalaiset ensin”* (alueellisesti optimoitu logistiikka)
 - Huom! Kunnan kilpailuttama järjestelmä voidaan toteuttaa *paikallistalous ja –toimijat huomioiden* (esim. markkinatoimija-kuulemiset, kilpailutusalueet pienemmille toimijoille sopiviksi jne.) – hinta ei ainoa ratkaiseva tekijä
- Mahdollistaa uusien innovaatioiden käyttöönoton (esim. vaihtoehtoiset polttoaineet, tuplamiehitys jäteautossa, monilokerot jne.) (Huom! kiinteistönhaltijajärjestelmän asiakas ei pääse ”kilpailuttajana” samaan kuin kunnan jätelaitos)

2. Kuntavastuun laajentaminen vähentäisi pirstaloitumista ja lisääisi tehokkuutta 1(2)

- 97 % kokonaisjättemäärästä on muuta kuin yhdyskuntajätettä.
- Yhdyskuntajätteestä 46 % on peräisin kotitalouksista. Tuon osuuden jätteitä ohjataan kiertoon jätehuoltomääräyksin.
- Kuntien jäteyhtiöt toimivat myös monien tuottajavastuullisten jätteiden keräyksessä operaattoreina. Muun osuuden toivotaan ajautuvan haluttuun suuntaan markkinavoimin.

2. Kuntavastuun laajentaminen vähentäisi pirstaloitumista ja lisääisi tehokkuutta

2 (2)

- Kuntien toissijaisen jätehuollon vastuu (TSV) jätteistä luo velvollisuuksia ja vastuita, mutta ei anna mitään turvaa toiminnan ylläpitämiseen ja kehittämiseen
- EU:n hankintadirektiivin mukainen markkinaehtoisien toiminnan mahdollistaminen takaisi kohtuuhintaisen jätehuollon palvelutarjonnan niitä tarvitseville sekä loisi uutta yksityistä liiketoimintaa kunnan jätelaitosten ratkaisuihin ("alustatalous")

3. Erilliskeräyksen toteuttamisen vastuiden tiukentaminen ja tarkempi kohdentaminen

- Myös elinkeinoelämälle asetettava sitovat vaatimukset syntypaikkalajittelulle
 - lisääisi yksityisen jätehuoltosektorin kehittymistä ja investointeja
- Kuntien jätelaitokset kantavat vastuunsa kotitalouksien yhdyskuntajätteisiin kohdistuvista tavoitteista
 - Mm. biojätteet, tekstiilijätteen käsittely

Yhdyskuntajätteen kierrätystavoitteet

2020: 50 %

2025: 55 %

2030: 60 %

2035: 65 %

Lisätietoja:

Riku Eksymä
Toimitusjohtaja
Suomen Kiertovoima ry - KIVO

riku.eksyma@kivo.fi